

ביאורים

כפי שכבר למדנו, אחד מהנושאים החשובים בלימוד התורה הוא **טעמי המצוות**. חכמי ישראל רבים עסקו בשאלת טעמיהן של המצוות השונות והסיבות לנתינתן. הרמב"ם במורה הנבוכים [חלק ג פרק כו] מבאר שאנו חייבים לומר שיש טעמים למצוות התורה, שישנה סיבה למה ניתנה דווקא מצווה זו ולא אחרת. הרמב"ם אף מאריך לבאר את טעמן של מצוות רבות. אך מה עם פרטי המצוות? האם גם להם יש טעם וסיבה או שמא הם חסרי טעם? על שאלה זו עונה הרמב"ם תשובה מפתיעה. לפרטי המצוות אין טעם וסיבה! לעיקר המצווה יש טעם ואילו לפרטיה אין טעם. למשל, יש סיבה לכך שהתורה ציוותה להקריב קרבנות. הדבר מקרב את האדם אל הקב"ה ועוזר לו להתרחק מתפיסת עובדי האלילים. אך לשאלה למה להביא קרבן דווקא כבש ולא איל אין טעם שכלי. הרי אם הקב"ה ציוה להביא קרבן - הקרבן חייב להיות בעל חיים כלשהו. על כל בעל חיים שהתורה הייתה אומרת היינו שואלים מדוע דווקא זה ולא בעל חיים אחר. הרמב"ם לומד את שיטתו מהמדרש (בראשית רבה מד, א) שכותב: וכי מה אכפת להקדוש ברוך הוא אם שוחט מן הצאן או שוחט מן הערף? הרי לא נתנו המצוות אלא לצרף בהן הבריות. לקב"ה אין כוונה עקרונית במקום השחיטה אלא רק על עצם הצורך בשחיטת הבהמה. הרמב"ם סובר שבקיום פרטי המצוות מתגלה שאין האדם עושה את התורה בגלל טעמיה, אלא כדי לקיים את רצון ה'. בכך הוא דבק ברצונו של הקב"ה ללא עירוב של השכל האנושי אשר גורע מקבלת דבר ה' ומהתבטלות אליו. דבר זה מצרף ומזכך את האדם מתפיסתיו האנושיות ומרוממו לעולם פנימי שמחובר לקב"ה, מקור החיים.

המהר"ל דוחה תפיסה זו מכל וכל. כל התורה כולה היא חכמתו של הקב"ה. אי אפשר לומר שחלקים ממנה הם ללא טעם וסיבה. כל התורה כולה, כולל כל פרטיה, היא חוכמה אלוהית עמוקה והיא בנויה בסדר ובדיוק מופלאים.

הרחבות

• האם לדרוש טעמי מצוות או לקיימן בתמימות?

שגור עלינו המצוות ואין להם טעם. הגמרא במסכת סנהדרין אומרת: "אמר ר' יצחק - מפני מה לא נתגלו טעמי תורה? שהרי שתי מקראות נתגלו טעמן ונכשל בהן גדול העולם" [סנהדרין כא:]. הגמרא מתארת כיצד חטא שלמה המלך משום שידע את טעם המצווה, וניתן ללמוד מכך שידעית טעם המצווה עלולה להביא לזלזול בקיום המצווה חלילה. טעם נוסף שאומר המהר"ל הוא שאין לשכל האנושי את היכולת להבין את כוונותיו הנשגבות של ה' יתברך. מאידך גיסא, ישנן מספר סיבות מדוע יש חשיבות לדרישת טעמי המצוות: א. כשיש לאדם טעם הגיוני לעשיית המצווה הוא מקיים אותה עם חשק רב יותר, ולא מתוך תחושת עול וכפייה [מגיד משנה, הלכות לולב ח, טו]. ב. הבנת טעמי המצוות מביאה את האדם לאהבת ה' [מכתב מאליהו א, עמוד 219]. ג. כאשר מנסים להבין את רצון ה' ולבאר טעמים אמיתיים ושושריים במצוותיו, ניתן להקים תרבות קדושה ולהילחם בדעות זרות ומקולקלות [מאמרי הרא"ה, טללי אורות].

אם כן יש חשיבות לדרישת טעמי המצוות, אך יש לזכור מספר סייגים: א. קיום המצווה אינו מותנה בהבנתו. ב. הטעמים האמיתיים למצווה נשגבים מבינתנו, ואילו הטעם שאנו נותנים הוא לפי המדרגה שלנו וקוצר הבנתנו. ג. לזכור וקוצר הבנתנו. ד. לזכור שאנו עוסקים בדבר ה' ולא בנושאים אנושיים. (רמב"ם הלכות תורה ד, יג, הלכות מעילה ח, ח, ועיין כורזי מאמר שני כו; ס). עם סייגים אלה אף המהר"ל יודה שניתן לדרוש טעמי מצוות (עיין לעיל פרק ו, בהתייחסותו לדברי הרמב"ן).

• טעמי פרטי המצוות

ולא כמו שחשב הוא, כי לדברים הפרטיים אין טעם כלל. בשמונה קבצים מבאר הרב קוק את כוונת הרמב"ם [קובץ ו, עה].

שאלות לדין

הרמב"ם סובר שרק לכללי המצוות יש טעם אבל לא לפרטים. וכי הרמב"ם סובר שאין הקב"ה מדייק בפרטים?!

'פי הוא חקמתכם ובינתכם לעיני העמים'. איך המצוות גורמות לנו להיראות 'חכמים' בעיני הגויים?

לעילוי נשמת זליג בן הרש צבי גוטליב ז"ל

פרק ז

נושא הפרק: המצוות מצרפות את האדם

אחר שבארנו לך כי מידות השם יתברך גזרות על ישראל, כמלך הגוזר על עמו, אין עליך לחשב כמו שחשב הרמב"ם זכרונו לברכה בפרוש המאמר הזה, שדעת חכמינו זכרונם לברכה שגזר עלינו המצוות ואין להם טעם, רק שהם גזרה לנסות ישראל ולצרף אותם, אם ישמרו את מצוותיו. והביא לזה מאמרם בבראשית רבה (מד, א): וכי מה אכפת להקדוש ברוך הוא אם שוחט מן הצאן או שוחט מן הערף? הרי לא נתנו המצוות אלא לצרף בהן הבריות, שנאמר: כל אמת אלה צרופה עד כאן. ופרש הרמב"ם זכרונו לברכה בזה, כי השם יתברך נתן המצוות לנסות ולצרף בהן הבריות. ודעתו זכרונו לברכה בהמשל, כי לכל מצווה ומצווה אין ספק שיש בה טעם, למה צוה במצווה זאת, אבל לדברים הפרטיים שהם במצווה, כי כל מצווה ומצווה יש בה דברים פרטיים, אין להם טעם. ועל זה אמר: וכי מה אכפת להקדוש ברוך הוא אם שוחט מן הצאן או מן הערף, כי שחיטת צאן דבר פרטי, כי מצוות שחיטה ושחיטת ולא ימלק, יש בו טעם, אבל שישחט מן הצאן ולא ישחט מן הערף, לדבר הזה אין לו טעם, כך הם דבריו.

ובודאי אין טעם לפרוש הזה. כי על כל התורה אמר הכתוב (דברים ט, ח): כי מי גוי גדול אשר לו חקים ומשפטים צדיקים ככל התורה הזאת. ואמר עוד (דברים י, ד): ושמרתם ועשיתם כי הוא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים, אשר ישמעון את כל החקים האלה וגו'. והרי, כי כל דבר שבתורה בפלל ובפרט, הכל דברי חכמה. ולא כמו שחשב הוא, כי לדברים הפרטיים אין טעם כלל, כי לא היה זה תורה של חכמה.

בברק הקודם בארנו שמצוות הקב"ה לישראל הם גזירות, כמלך הגוזר על עבדיו. לשיטתנו אין לפרש כמו שפרש הרמב"ם ז"ל בביאור מאמר חז"ל: שעושה מידותיו של הקב"ה רחמים ואין אלא גזירות. הרמב"ם באר שמאמר זה הוא לדעת מי שסובר שאין טעם למצוות. 'במורה נבוכים ג, כו] הביא הרמב"ם דברי חכמים: וכי מה איכפת לו לקב"ה בין שוחט מן הצאן לשוחט מן העורף, לא ניתנו המצוות אלא כדי לצרף בהם את הבריות שנאמר: כל אמת אלוה צרופה. ביאר הרמב"ם לפי שיטתו האומרת שיש טעם לכל מצווה, שכוונת חכמים אינה על המצווה עצמה, כי לכל מצווה בודאי יש טעם, אלא כוונתם לפרטי המצווה. כ"י בכל מצווה יש עצם המצווה ויש פרטים במצווה. לזה נתנו חכמים דוגמא שוחט מן הצאן ושוחט מן העורף. המצווה לשחוט ולא למלוק יש בה טעם, אבל לפרטים מהיכן לשחוט מן הצאן או העורף, שהם הפרטים במצווה, לזה אין טעם. זו תמצית דברי הרמב"ם.

ובודאי דבריו הם ללא טעם, כי על כל התורה כולה אמר הכתוב: כי מי גוי גדול אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים ככל התורה הזאת. ואמר הכתוב עוד: ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם לעיני העמים אשר ישמעון את כל החוקים האלה וכו'. הרי שהכתוב כלל את כל מה שנכתב בתורה, הן הכללים והן הפרטים, בכלל דברי חכמה שאף העמים מכירים בהם כדברי חכמה. ואין לומר כמו הרמב"ם שלפרטים אין טעם.

לצרף - הרמב"ם משתמש במילה 'לצרף' במשמעות - לנסות, לבחון. המאמין נבחן על אמונתו בקיום פרטי המצוות שאינם מובנים לו. **הרי** - מכאן נובעת המסקנה. **בהמשל** - בביאור המשל והדוגמה שבמדרש משחיטת הצואר.]

דעת הרמב"ם:
למצוות יש טעם,
לפרטי המצוות
אין טעם